

ŠTOLC, J.: Nárečie troch slovenských ostrovov v Maďarsku. Bratislava 1949.
ZSILÁK, M.: A magyarországi szlovákok nyelvéllapotáról és kétnyelvűségéről. In: Kétnyelvűség a Kárpát-medencében I. Budapest 1991, s. 53-61.
Magnetofónové záznamy a rukopisné materiály v autorkinom vlastníctve.

Sociolingvistický pohľad na spätosť sociálnej roly a komunikačného zapojenia v rámci basketbalového zápasu

Pavol Odaloš

Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica

1. Predmetom analýzy je materiál, ktorý sme získali od januára do augusta 1992 v slovenských prvoligových basketbalových družstvách: *Športový klub polície B. Bystrica* (muži) a *Pedagogická fakulta B. Bystrica* (ženy). Tréneri oboch družstiev nám umožnili vstup do šatní (v ženskom kolektíve s istými obmedzeniami), na tréningy i na zápasy, kde sme sa nachádzali na lavičkách striedajúcich hráčov/hráčok. Pri výskume sme kombinovali nahrávanie komunikácie na diktafón so zapisovaním komunikačných parcelátov do poznámkového bloka.

2. Komunikáciu v basketbalovej sfére charakterizujú dve rámcové situácie: a) komunikácia na basketbalovom zápase, b) komunikáciá mimo basketbalového zápasu, napr. v šatni alebo na tréningu.

V príspevku si všimneme a rozoberieme prvú situáciu.

2.1. Komunikáciu na basketbalovom zápase charakterizuje vzájomná komunikačná interakcia trénera, hráčov/hráčok aktívne pôsobiacich na ihrisku, hráčov/hráčok na lavičke náhradníkov, rozhodcu, hlásateľa a divákov. Jednotlivé komunikačné vstupy týchto subjektov sme v texte štúdie zaznamenali v zátvorkách ako dokladový materiál vyslovených teoretických téz.

2.2. Zapojenie do komunikácie na basketbalovom zápase je modifikovane sociálnou rolou, ktorú zohrávajú osoby v tomto prostredí. Sociálnu rolu chápeme ako očakávaný spôsob správania sa jednotlivca v istej spoločenskej pozícii (Nákonečný, 1978)

Na sprehľadnenie komunikačného zapojenia v závislosti od sociálnej roly sme sa zamerali na komunikáciu počas basketbalového zápasu, hlavne na komunikáciu pri útoku družstva a komunikáciu pri obrane družstva.

2.3. Kľúčovú úlohu v rámci komunikačného zapojenia počas basketbalového zápasu zohráva tréner, hráči/hráčky na lavičke náhradníkov a hráči/hráčky na ihrisku, preto ich komunikačné vstupy budeme rozoberať podrobnejšie. Komunikačné zapojenie rozhodcu, hlásateľa a divákov počas basketbalového zápasu si všimneme len v globále, pretože v podstate nadväzuje až na hru, resp. na komunikačné vstupy trénera a hráčov/hráčok, z čoho vyplýva menšie zapojenie priamo do komunikácie na basketbalovom zápase.

3. Komunikácia pri útoku družstva

3.1. Komunikačné zapojenie trénera pri útoku družstva. Tréner pred začiatkom zápasu v šatni vysvetlí hráčom/hráčkam základné taktické inštrukcie, ktoré im majú pomôcť pri úspešnom pôsobení na ihrisku s cieľom poraziť súpera. Na víťazstvo nad súperom je však potrebné pravidelne úspešne zakončovať útočné akcie, priemerne 30 až 50 krát za zápas. Preto tréner potrebuje spresňovať základné taktické inštrukcie pre hru v útoku v závislosti od efektivity hry v útoku, resp. od zmien v obranných aktivitách súpera. Pre väčšinu taktických pokynov trénera je charakteristické, že sú adresované strednému rozohrávačovi alebo strednej rozohrávačke, ktorí vlastne na ihrisku prakticky realizujú taktiku trénera.

3.1.1. Taktické pokyny trénera k hre družstva na vlastnej polovici ihriska.

Útok basketbalového družstva sa začína na vlastnej polovici ihriska. Tréner už v tejto fáze vplyva na jeho realizáciu vždy v závislosti od priebehu basketbalového zápasu. Ak družstvo vyhráva, tréner prikazuje hráčom/hráčkam postupný útok (*Marcela, kludný postupný útok*). Ak družstvo prehráva, snahou trénera je zvýšiť herné nasadenie hráčov/hráčok, ktoré má prispieť k zníženiu náskoku súpera (*Maťo, podme rýchlo*).

3.1.2. Všeobecné taktické pokyny trénera k hre družstva na súperovej polovici ihriska.

Po prechode na súperovu polovicu ihriska tréner orientuje hráčov/hráčky na kolektívnu hru, na základe ktorej sa lepšie vypracúvajú pozície a následne dávajú koše. Základom kolektívnej hry je rozohrávanie (*Vlado, daj to z ruky*) v kombinácii s pohybom a uvoľňovaním (*Rozbehaj to, rozbehaj to, stojte*).

3.1.3. Taktické pokyny trénera k hre družstva na súperovej polovici ihriska týkajúce sa priestorového uskutočnenia akcie.

Úspešné zakončovanie útočných akcií závisí aj od toho, že sa v určitej situácii realizuje istý nacvičený (natrénovaný) typ akcie. Tréner teda radí svojmu družstvu, ktorú akciu majú hráči/hráčky zahrať. Súčasne z toho aj kontextovo (automaticky) vyplýva, v ktorej časti ihriska sa má táto akcia uskutočniť, napr. akcia postmana a pivotmana v území trestného hodu (*Pod to post-pivot*), akciu kríž na súperovej čiare trestného hodu (*Kríž, Naďa hore*), akciu v rohu súperovej polovice ihriska (*Ten roh treba hrať viacej*) a pod.

3.1.4. Taktické pokyny trénera k hre družstva na súperovej polovici ihriska týkajúce sa časového uskutočnenia akcie.

Koniec zápasu (príp. záver polčasu) je určujúci pre vývoj celého stretnutia (resp. jedného polčasu), preto aj trénerova taktická signalizácia je v tejto časti mimoriadne dôležitá. Trénerove verbálne inštrukcie môžeme rozdeliť do dvoch skupín: buď upozorňuje na záver zápasu, príp. polčasu (*Dvacar*) alebo radí, čo majú hráči/hráčky jeho družstva robiť, napr. rozohrávať a pred koncom hracieho času vystreliť či vniknúť pod koš (*Do konca*).

3.1.5. Taktické pokyny trénera k hre družstva na súperovej polovici ihriska týkajúce sa zakončovania akcie, resp. doskakovania po neúspešnom zakončení akcie.